Tuottajavastuu vihreän talouden edistäjänä nyt ja tulevaisuudessa

Jyri Seppälä, SYKE

Tuottajavastuuiltapäivä
6.11. 2019 Tampere-talo

Esityksen sisältö

- Mitä tuottajavastuu on nyt?

- Mitä sen pitäisi olla tulevaisuudessa?
  - Lähinnä omia ajatuksia tulevaisuuden haasteiden edessä

SYKE

Tuottajavastuu nyt

- OECD: tuottajavastuu on ympäristöpoliittinen lähestymistapa, joka laajentaa tuottajan vastuun tuotteensa elinkaaren aikaisista vaikutuksista kulutuksen jälkeiseen vaiheeseen

- => vastuu käytettyjen tuotteiden jätehuollosta on siirtynyt kunnilta ja kuluttajilta tuottajataholle, jotka ovat tyypillisesti valmistajia tai maahantuojia

SYKE

Lainsäädännölliset perusteet

- Euroopan unionin tasolla tuottajavastuun perusteista on säädetty jätedirektiivissä (8 artikla 1 kohta): jäsenvaltiot voivat uudelleenkäyttöä, jätteen syntymisen ehkäisemistä, kierrätystä ja muuta hyödyntämistä tehostaakseen toteuttaa lainsäädännöllisiä tai muita toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että luonnollisilla tai oikeushenkilöillä, jotka ammattimaisesti kehittävät, valmistavat, prosessoivat, käsittelevät, myyvät tai tuovat tuotteita on laajennettu tuottajan vastuu.
- Lisäksi tuotekohtaisissa tuottajavastuudirektiiveissä on säädetty yksityiskohtaisesti tuottajavastuun alaisen jätteen käsittelyä koskevista vaatimuksista. Suomessa jätelailla ja sen nojalla annetuilla tuottajavastuualakohtaisilla valtioneuvoston asetuksilla.
  - sähkö- ja elektroniikkalaitteille
  - paristoille ja akuille
  - pakkaukset
  - jätepaperi
  - renkaat
  - romuajoneuvot
  - juomapakkausten palautejärjestelmä

SYKE

Tuottajan vastuun osa-alueet

- **Rahoituksellinen** vastuu => käytöstä poistettujen tuotteiden uudelleenkäytöstä ja jätehuollosta aiheutuneista kustannuksista.
- **Operatiivinen vastuu** = > uudelleenkäytön ja jätehuollon järjestäminen ja se voidaan antaa jollekin ulkopuoliselle taholle tuottajavastuun alkuperäisidean kärsimättä.
- **Informatiivisella vastuulla** => tuotteiden ympäristöominaisuuksia koskevan tiedon jakamista.
- Vastuu **yksilöllistä** (yksittäinen tuottaja) tai **kollektiivista** (tietyn tuoteryhmän tuottajat yhdessä, tuottajavastuujärjestelmät).

SYKE

Tuottajavastuun ominaisuuksia

- saastuttaja maksaa –periaatteen käytännön sovellus, jossa saastuttajaksi katsotaan varsinaisen pilaajan sijasta kielteisiä ympäristövaikutuksia aiheuttavan tuotteen valmistukseen ja markkinoille saattamiseen osallistuvat taloudelliset toimijat.
- kannustaa tuotteiden valmistajia ympäristöystävälliseen tuotesuunnitteluun.

- kun vastuu jätehuoltokustannuksista siirretään tuottajille, niillä on periaatteessa kannustin kustannusten pienentämiseen ja ympäristönäkökohtien huomioimiseen läpi koko tuotantoketjun

SYKE

Muoviongelman selättäminen – esimerkki tulevasta

- **Muovidirektiivi** voimaan 2021: edellyttää tuoteryhmästä riippuen eri toimia: kulutuksen vähentämistä, tuotekieltoja, tuotteiden ominaisuuksiin liittyviä vaatimuksia sekä laajennettua tuottajavastuuta.
  - Tavoitteena on myös edistää kiertotaloutta ja yhtenäistää tuotesääntelyä EU:n sisämarkkinoilla

SYKE

Muovidirektiivin vaatimukset tuotteittain tai tuoteryhmittäin, toimeenpano (tuottajille vaatimuksia) (YM)

- **Kulutusta vähennettävä kansallisen tavoitteen mukaisesti vuoteen 2026 mennessä.**
  - •Mukit, syömävalmiin ruoan pakkaukset
- **Myyntikiellot**
  - Muoviset aterimet, lautaset ja pillit
  - Vaahdotetusta polystyreenistä valmistetut mukit, juomapakkaukset ja syömävalmiin ruuan pakkaukset
  - Vanupuikot, juomien sekoitustikut, ilmapallojen varret ja oxo-muovista valmistetut tuotteet
- **Tuotesuunnitteluvaatimukset:** Muovista valmistetun korkin on pysyttävä kiinni juomapakkauksessa käyttövaiheen aikana. Pulloissa oltava tietty osuus kierrätysmuovia.
  - Enintään 3 litran juomapakkaukset, mukaan lukien yhdistelmäpakkaukset
- **Merkintävaatimukset:** Tuotteeseen tai sen pakkaukseen lisättävä roskaantumista ehkäiseviä merkintöjä, esimerkiksi ohje asianmukaisesta hävittämisestä.
  - Terveyssiteet, tamponit, tamponin asettimet, kosteuspyyhkeet, suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet sekä juomamukit.

SYKE

Muovidirektiivin toimeenpano jatkuu …

- **Laajennettu tuottajavastuu, mukaan lukien tietty kustannusvastuu siivouksesta**
  - Suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet.
  - Syömävalmiin ruuan pakkaukset, enintään 3 litran juomapakkaukset, mukit, kevyet kantokassit, kosteuspyyhkeet ja ilmapallot
  - Muovia sisältäville kalastustuotteille erilliskeräys satamista ja valistus.

- Muovipullojen erilliskeräysvaatimus: 77 % vuonna 2025 ja 90 % vuonna 2029
  - Enintään 3 litran kertakäyttöiset juomapullot ja niiden korkit ja kannet

- **Viestintä ja valistus**
  - Edellä mainitut tuoteryhmät paitsi ne tuoteryhmät, jotka kielletään.

SYKE

EU:

Green growth and circular economy

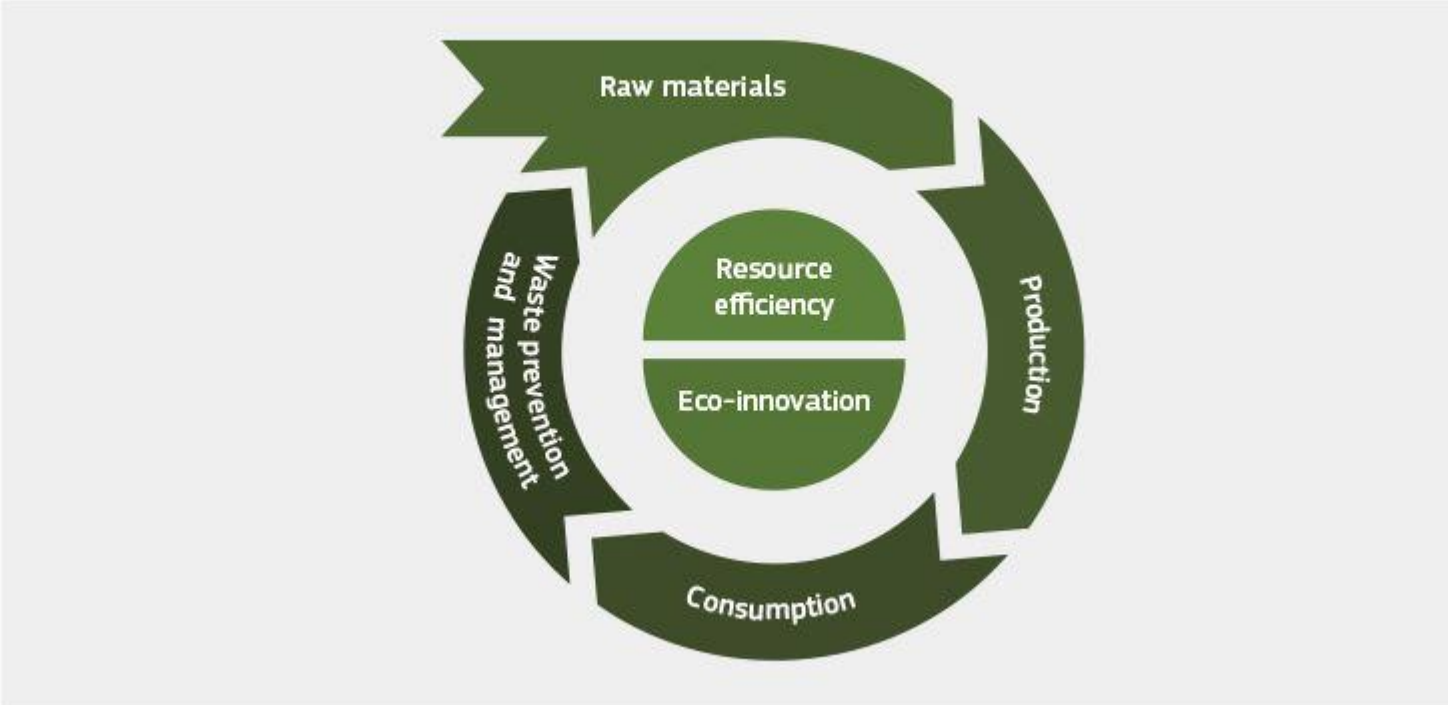

- ***Tavoitteeksi säilyttää raaka-aineet ja materiaalit mahdollisimman pitkään talouden käytössä tehokkaiden kiertojen avulla siten, että materiaalien arvo säilyy hyvin kierrosta toiseen ja materiaalien käytön ympäristövaikutukset minimoidaan*** **(=kiertotalous)**

SYKE

GREEN GROWTH, A CIRCULAR ECONOMY STORY

*The 'take, make, use, throw away' approach to scarce resources is a thing of the past. It's **time to close the loop** and invest in the circular economy and green growth!*

THIS IS WHAT WE KNOW

- growing demand for goods
- global competition is intensifying
- unsustainable use of resources
- climate change is happening
- energy supplies are dwindling

THIS IS WHAT THE CIRCULAR ECONOMY DOES...

- saves and values scarce resources
- cuts greenhouse gas emissions and environmental impacts
- breaks down silo thinking and promotes cross-policy action
- makes the economy more competitive, sustainable, fair
- creates new business opportunities, jobs and growth

THIS IS THE OUTCOME...

The circular economy package brings the pieces together – production, consumption, secondary raw materials, waste management, innovation & investment – to cover the whole product lifecycle.

It means Europe is now the best place to grow a sustainable green business.

European Commission

SYKE

Vihreässä taloudessa jäte ja luonnonvarojen käyttö ei ole riippuvainen talouden kasvusta, nyt ne ovat

- Vihreän talouden tavoitteena on vähentää luonnonvarojen käyttöä ja sulkea materiaalikierrot, jopa tilanteessa missä talous kasvaa

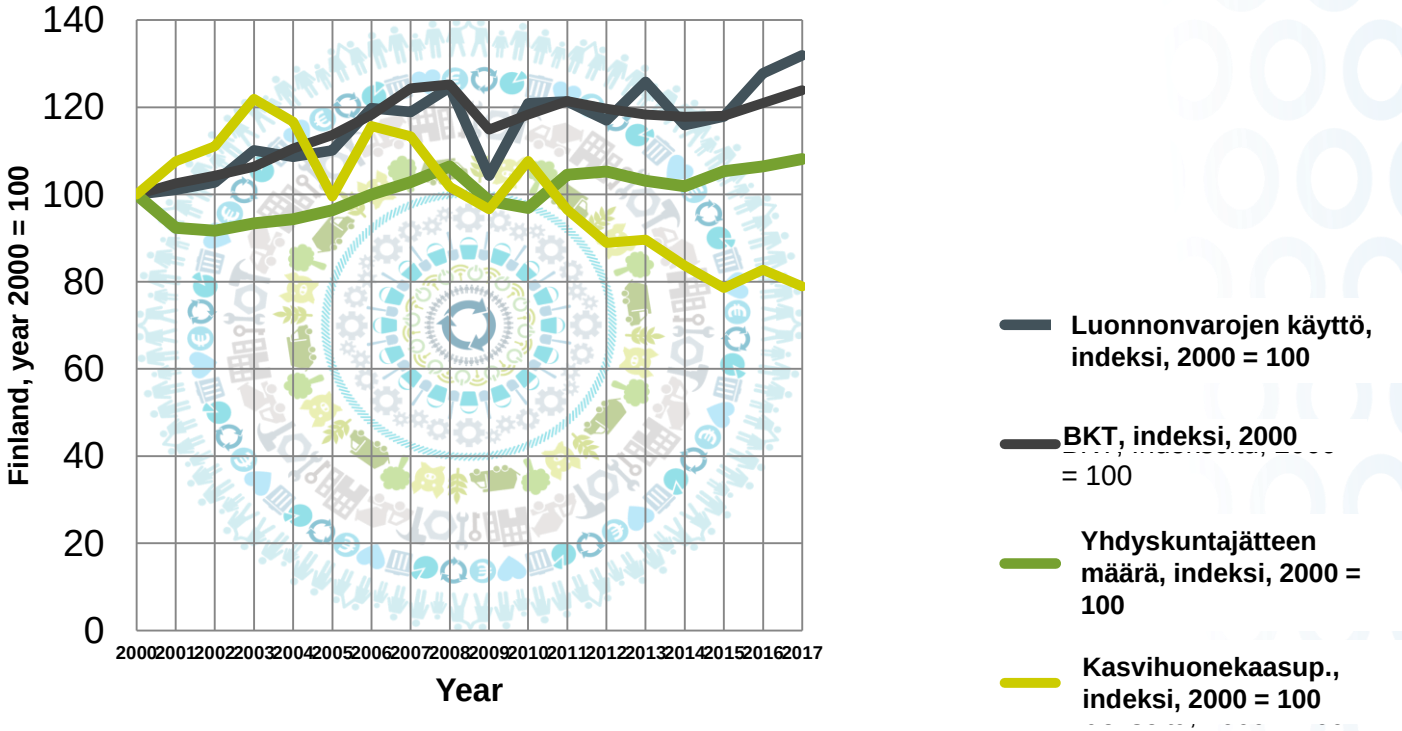

SYKE

LIFE15 IPE/FI/004

circwaste

Vihreässä taloudessa on tapahduttava irtikytkentä

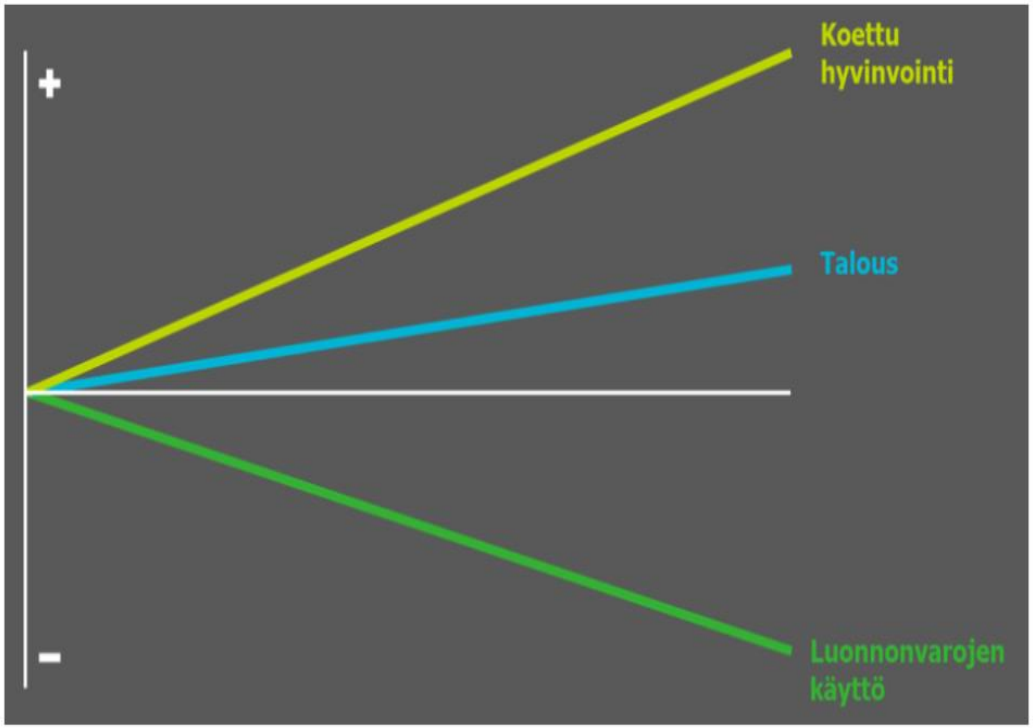

Lähde: Luonnonvarapaneeli 2016

Katse luonnonvarojen käytön vähentämiseen, ympäristövaikutusten minimointiin ja jätteiden synnyn ehkäisyyn - miten nämä toteutuvat nykyisessä tuottajavastuu –mallissa?

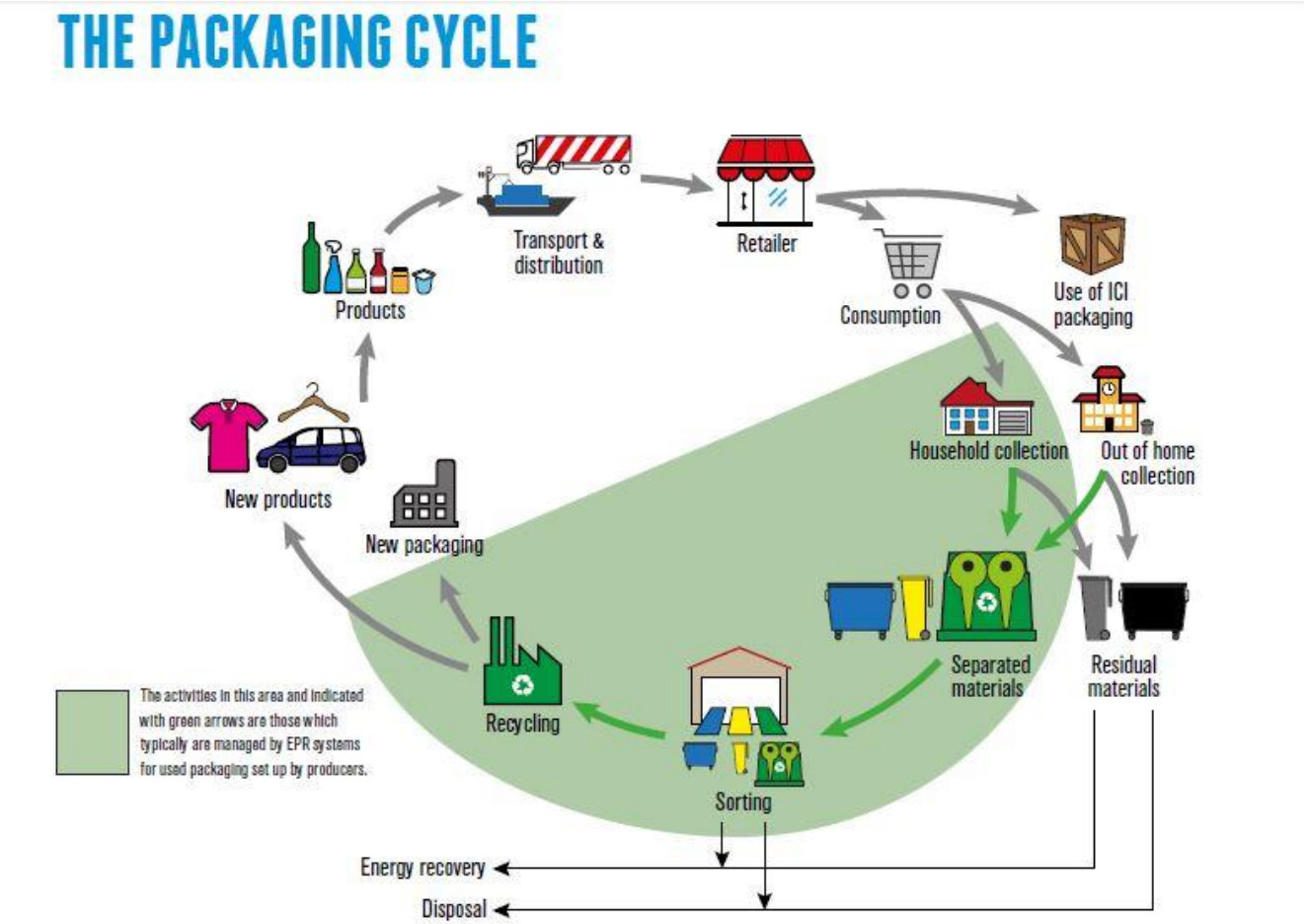

SYKE

Nykyisen tuottajavastuun haasteita

- Käytännössä hyvän tuotesuunnitteluun kohdistuvat vaikutukset ovat kuitenkin epäselvät, sillä tuottajat yleensä vyöryttävät käytettyjen tuotteiden jätehuollosta aiheutuvat kustannukset kuluttajien maksettaviksi.

- Lisäksi tuottajat voivat hoitaa vastuunsa kollektiivisesti tuottajayhteisön kautta, jolloin mahdolliset ympäristöystävällisestä tuotesuunnittelusta saatavat hyödyt jakautuvat kaikkien tuottajayhteisöön kuuluvien tuottajien kesken, eikä yksittäinen tuottaja näin ollen hyödy tuotekehityksestään.

- Jaettu tieto tuotteiden ympäristöominaisuuksista hyvin rajallista

1 & 2 lähde: Ella Särkkä 2015/YM

SYKE

Kohti ”kestävää tuottajavastuuta”

- Kierrätyksen ja uudelleenkäytön hoitaminen on vain pieni osa tarvittavaa muutosta - käytännössä välttämätön, mutta riittämätön nykyiseen muutostarpeeseen

- Jätteen synnyn ehkäisyn tehostaminen ei tahdo onnistua perinteisen jätehuollon kautta = > tuottajien on oltava innovoimassa kokonaan uusia tapoja hoitaa tuotteiden ja palveluiden tarpeet

- Lähtökohta: yritykset, joiden tuotteet vähäpäästöisiä ja kiertotalouden kiertoja tehokkaasti toteuttavia, tulisi saada selvää taloudellista etua tuottajavastuun toteutuksessa

SYKE

KIERTOTALOUSMALLI

Lähde: Ellen MacArthur Foundation "Towards Circular Economy Vol. 1"

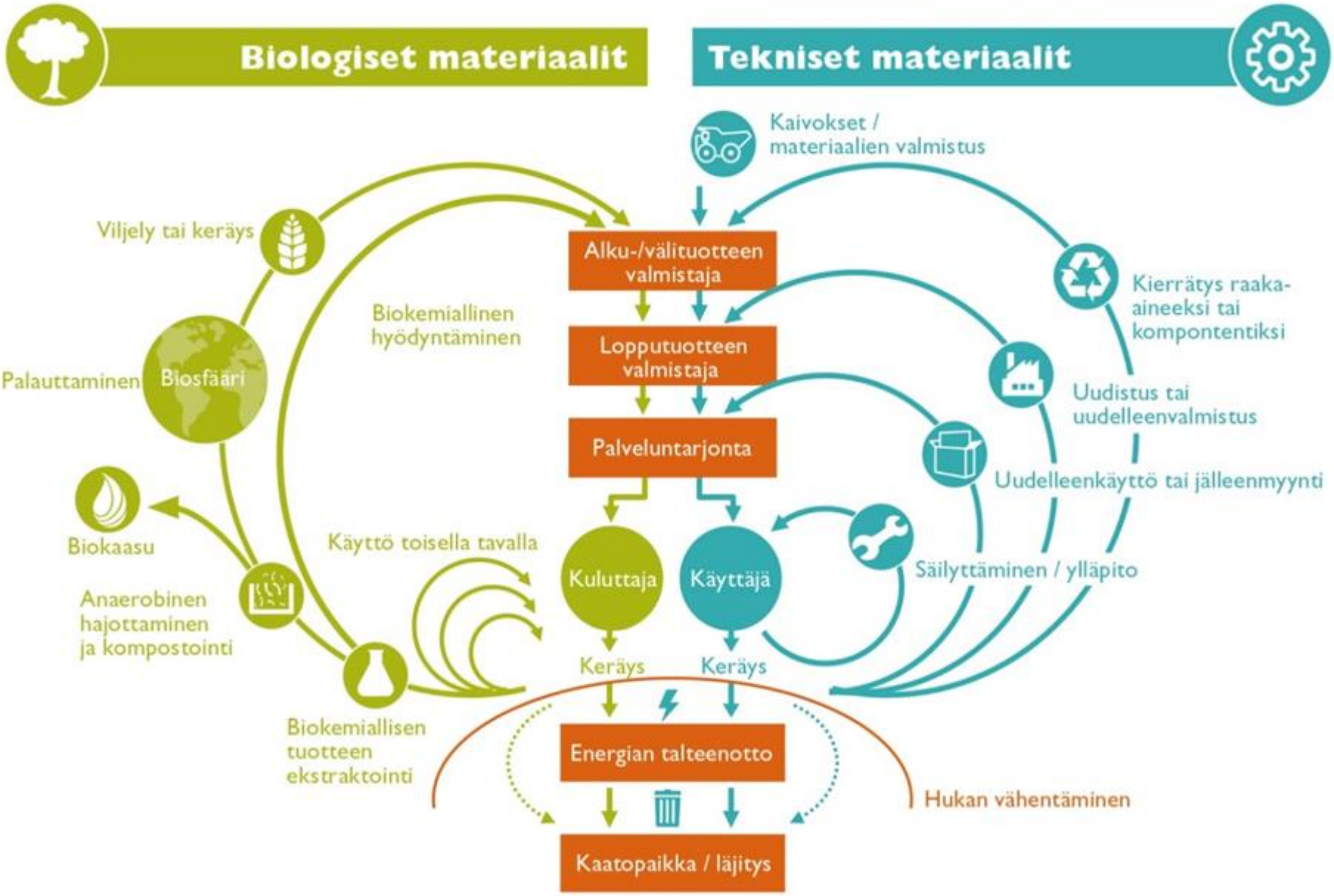

- **Tuotesuunnittelu ja tuotannon toteutus avainasemassa**

  - Pitkäikäisyys ja huolettavuus
  - Tuote kyetään käyttämään uudelleen, uudelleen valmistamaan tai kierrättämään uusiomateriaaliksi
  - Raaka-aineet mahdollisimman vähäpäästöisiä ja maankäyttövaikutuksiltaan kestäviä (ml. monimuotoisuusvaikutukset)
  - Valmistusprosessit energiatehokkaita, puhdasta energiaa ja vaarattomia kemikaaleja sisältäviä
  - Vähäpäästöiset kuljetukset
  - Tuotteissa puhtaat ja energiatehokkaat kierrot

SYKE

Tuottajien vastuu tuottaa tarvittava ympäristötieto

- Tuotteiden ympäristönäkökohdat tulisi olla tehty kunkin tuoteryhmän elinkaariarviointiohjeiden mukaisesti (päästöt, maankäyttö- ja raaka-ainetiedot (ml. kierrätysmateriaalit), maankäyttötiedot) + tuotteen kierrätys- ja uusiokäyttötiedot

- Edellyttää
  - tuotepaneeleja – tieteellisesti uskottavia - metodologia
  - kolmannen osapuolen tekemää tietojen varmentamista

- Jos tuottaja/maahantuoja ei pysty ko. tietoja tuottamaan, ne joutuvat käytännössä vastaamaan tuottajavastuuyhteisön kuluista / tai eivät pääse edes markkinoille

- Jos tiedot pystytään tuottamaan, mutta tulokset huonoja, niin nämä tahot myös maksamaan kuluista / tai jos eivät läpäise minimikriteerejä, eivät pääse markkinoille

SYKE

- Jatkuvan parantamisen vaatimus

- Markkinoille ei pitäisi päästä ympäristön kannalta kestämättömiä tuotteita
  - Kielletään
  - Hinnoitellaan ulos markkinoilta
    - mitä huonompi tuote ympäristönäkökohdiltaan, sitä kalliimpi

SYKE

KIITOS MIELENKIINNOSTA !